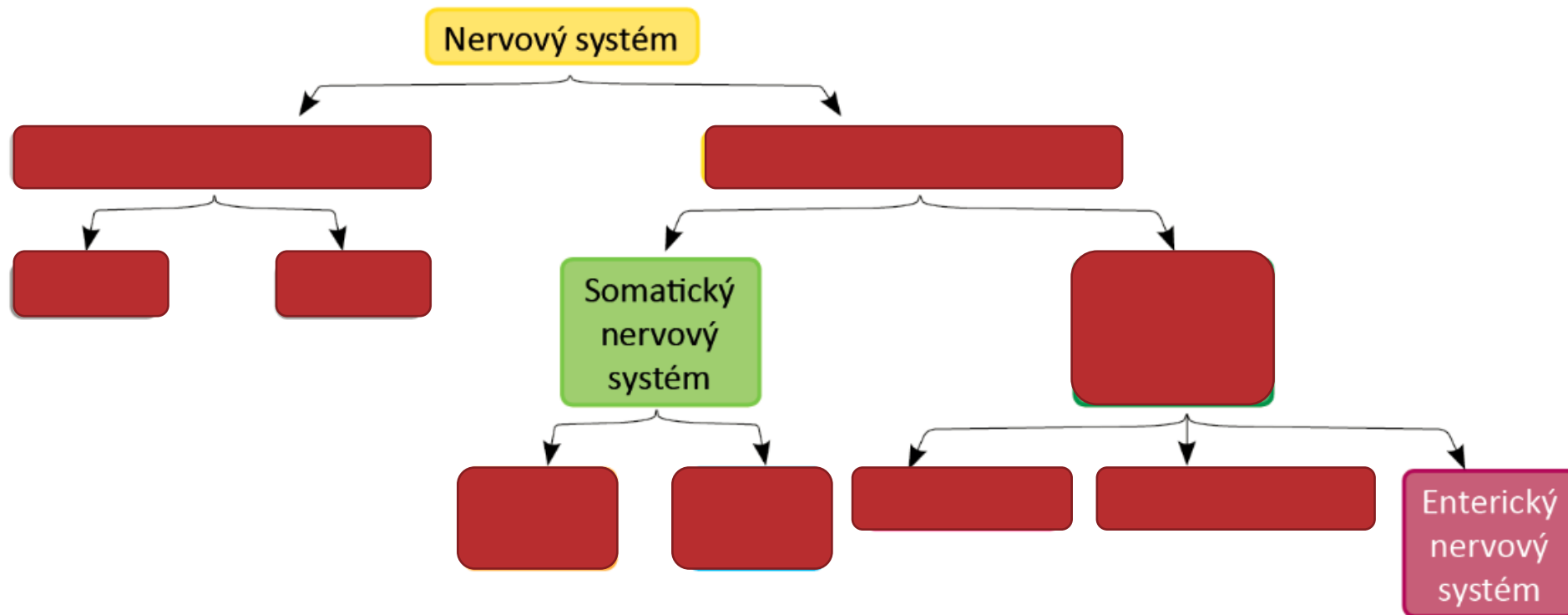
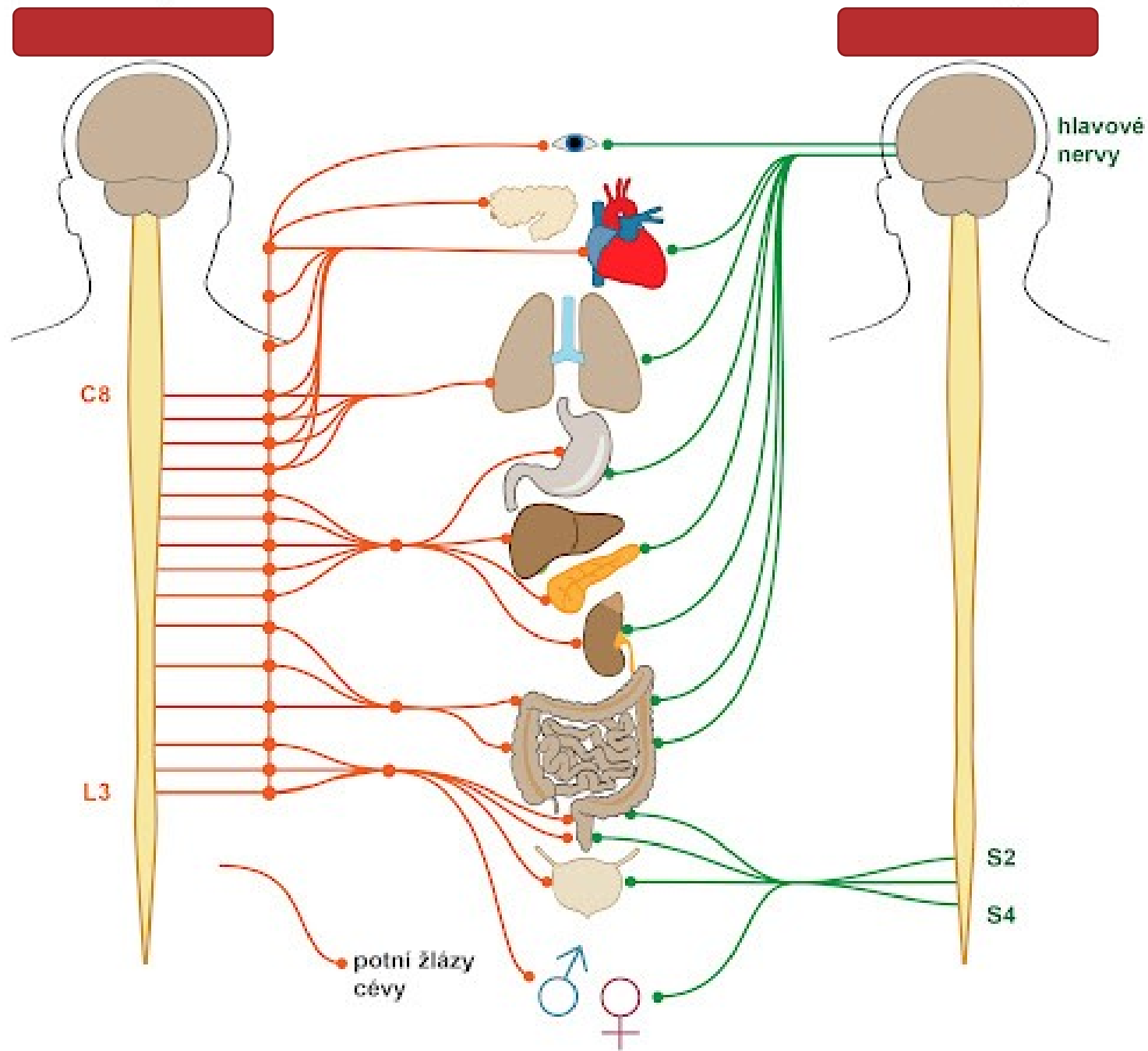

ENDOKRINNÍ SYSTEM

OPAKOVÁNÍ – NERVOVÝ SYSTÉM

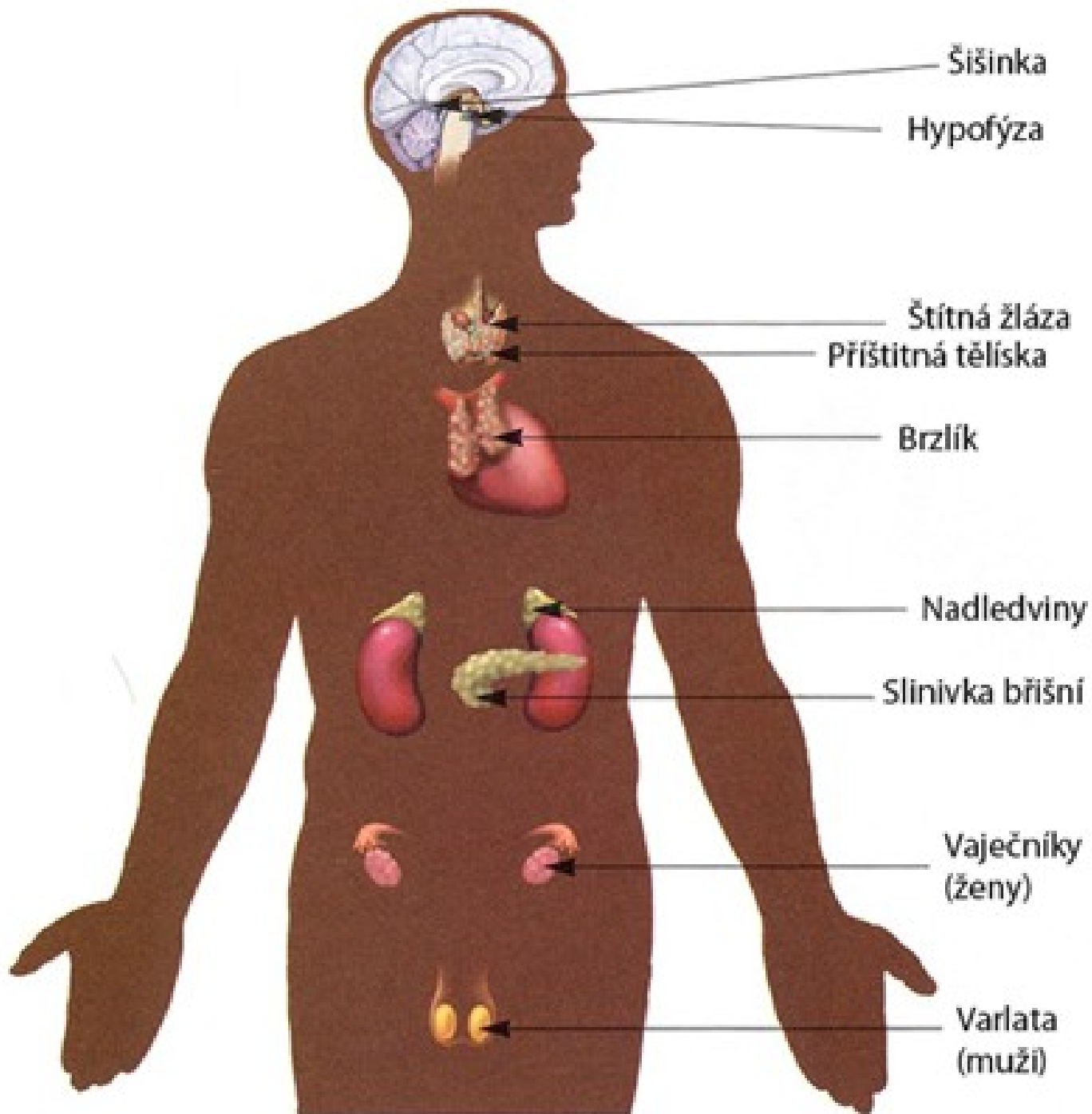

ENDOKRINNÍ SYSTÉM

= soustava žláz s vnitřní sekrecí

- Reguluje, řídí a koordinuje činnost organismu spolu s nervovou soustavou
- Endokrinní systém využívá k přenosu informací chemické sloučeniny – hormony – pomalejší odezva než nervový systém, ale delší účinek

Endokrinní působení

- Hormony uvolňovány přímo do krve pomocí endokrinních žláz

Exokrinní působení

- Exokrinní žlázy mají vývod, vylučují látky buď na povrch těla, nebo do tělních dutin

HORMONY

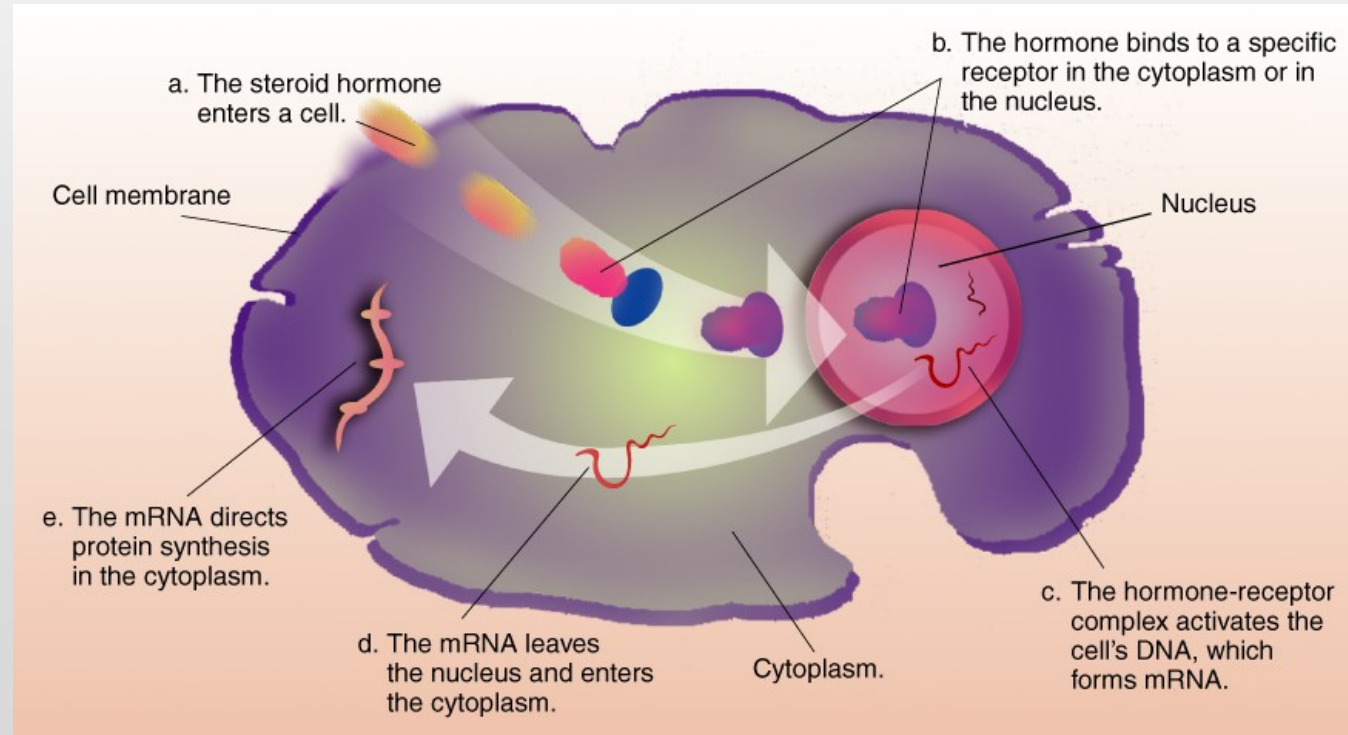
- Odvozené z řeckého slova znamenající „vzbudit aktivitu“ – chemičtí poslové vznikající v jedné části těla, které vzbuzují aktivitu v jiné části
- „Wi-Fi“ lidského těla – oproti nervové soustavě bezdrátové – bez přímého spojení – distribuce krví
- Produkty žláz s vnitřní sekrecí, nebo tkání produkující hormony, vylučované přímo do krevního oběhu
- Mají většinou bílkovinnou povahu (jde tedy o aminokyselinové hormony) nebo jde o látky odvozené od cholesterolu (steroidy)
  - Aminy, peptidy, steroidy
- Účinky místní a celkové
  - Mechanismus cestou cílových buněk
  - Působení prostřednictvím receptorů
- Ovlivnění funkcí metabolických, růstových, reprodukčních, zažívacích, stresu, zánětu, funkce neurotransmiterů

HORMONY

- Neendokrinní tkáň též může uvolňovat hormony (např. nervová zakončení, ledviny)
- Působení hormonu je závislé na jeho detekci buňkou, hormon musí interagovat s odpovídajícím buněčným receptorem
  - Pouze správný hormon „pasuje“ na správný receptor – každá buňka má 2 000 až 10 000 specifických receptorů
- Endokrinní regulace probíhá běžně na základě zpětné vazby. Je to děj, kdy odpověď buňky na signál (hormon) zpětně ovlivňuje zdroj signálu (endokrinní žlázu). Zpětná vazba může být pozitivní nebo negativní

STEROIDNÍ HORMONY

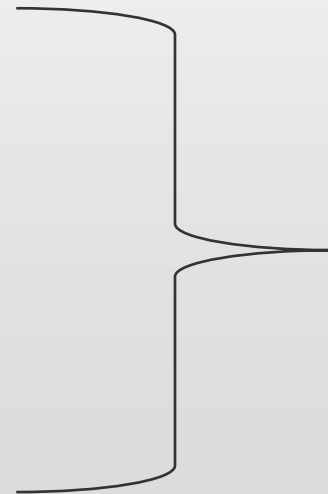
- Lipofilní molekuly, v krvi jsou vázané na transportní proteiny
- Difundují snadno přes buněčné membrány; receptory umístěné uvnitř buňky
- Chemická struktura je založená na cholesterolu
- Sekrece
  - Kůra nadledvin (např. kortizol)
  - Vaječníky (např. estrogen)
  - Varlata (např. testosteron)
  - Placenta (např. estrogen)

KLASIFIKACE STEROIDNÍCH HORMONŮ

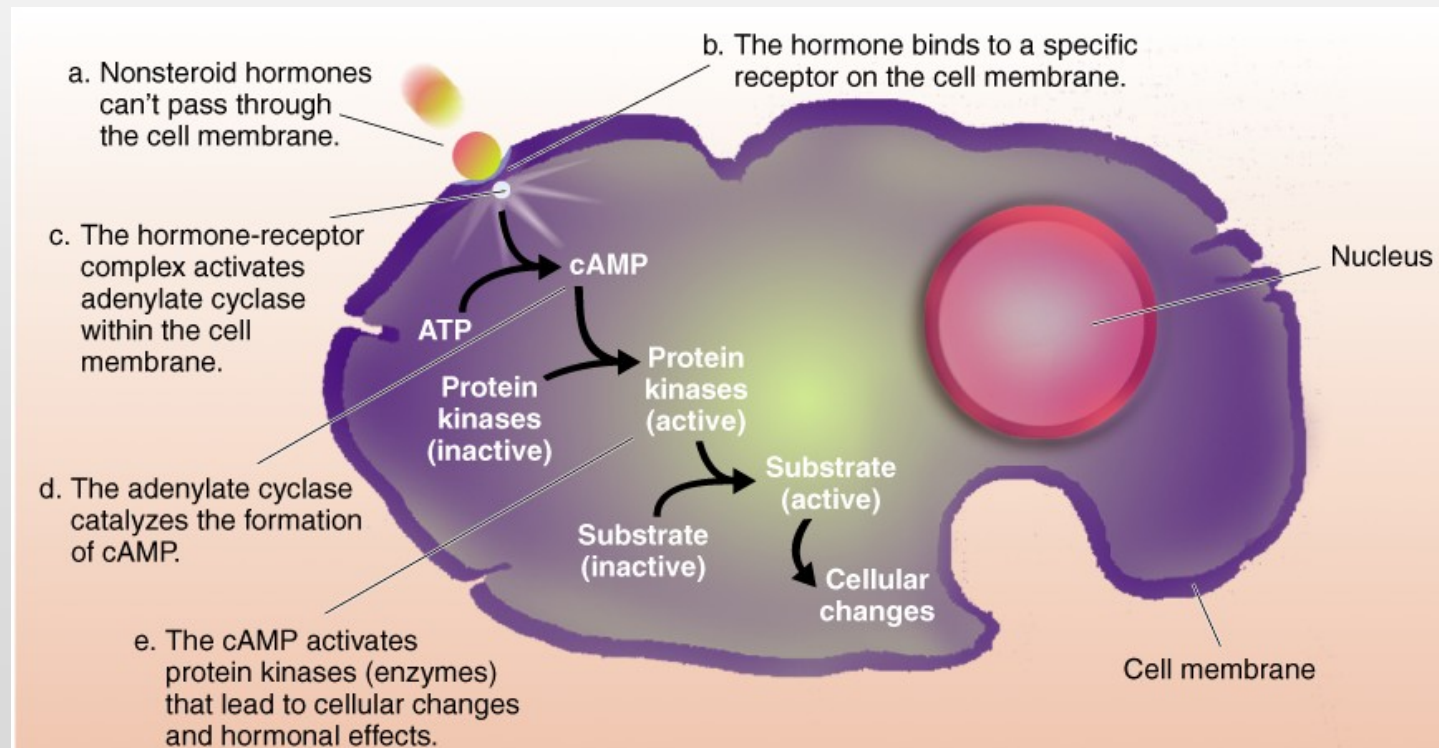
- **Glukokortikoidy** – regulace sacharidového metabolismu
  - Kortizol (kůra nadledvin)
- **Mineralokortikoidy** – udržování homeostázy minerálů
  - Aldosteron (kůra nadledvin)
- **Progestiny**
  - Progesteron (vaječníky, placenta)
- **Androgeny**
  - Testosteron (varlata)
- **Estrogeny**
  - Estradiol (žluté tělísko, vaječníky)
- **Vitamin D**

Pohlavní hormony;
reprodukční funkce

NESTEROIDNÍ HORMONY

- Nejsou rozpustné v tucích
- Nedifundují samy přes buněčné membrány; musí se navázat na specifické receptory umístěné na buněčné membráně
- Dva typy:
  - Deriváty aminokyselin (např. epinefrin)
  - Proteinové nebo peptidové hormony (např. inzulin)

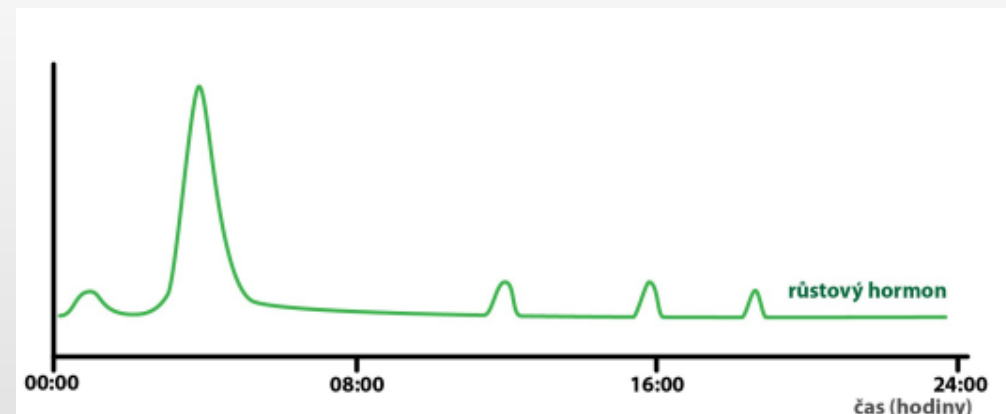
ŘÍZENÍ UVOLŇOVÁNÍ HORMONŮ

- Zpětnovazebný systém – negativní a pozitivní zpětná vazba; hladiny hormonů kolísají
  - základní kontrolní mechanismus - změna vyvolaná hormonem v cílové tkáni je monitorována a zpětně inhibuje sekreci hormonu a zabraňuje se tím hypersekreci hormonu

- Může kolísat i množství receptorů (nahoru i dolů)

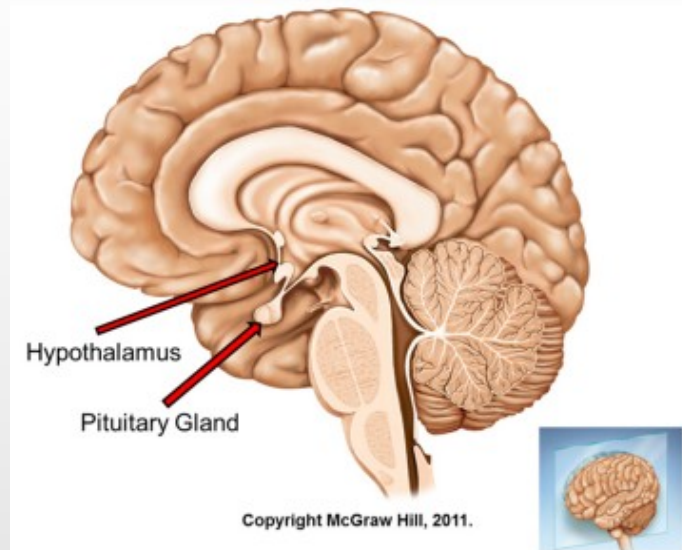
Regulační osy:

- S nadřazeností a stimulací
  - Hypotalamus – hypofýza – cílový orgán (např. nadledviny, štítná žláza, gonády)
- Bez nadřazenosti
  - Např. pankreas, příštítná tělíska, dřeň nadledvinek a renin-angiotensinový systém
- cyklické změny sekrece hormonů - vliv spánku, stárnutí, střídání ročních období - např. sekrece růstového hormonu – dosahuje maxima během časných fází spánku, ale pak se vrací na udržovací hladinu

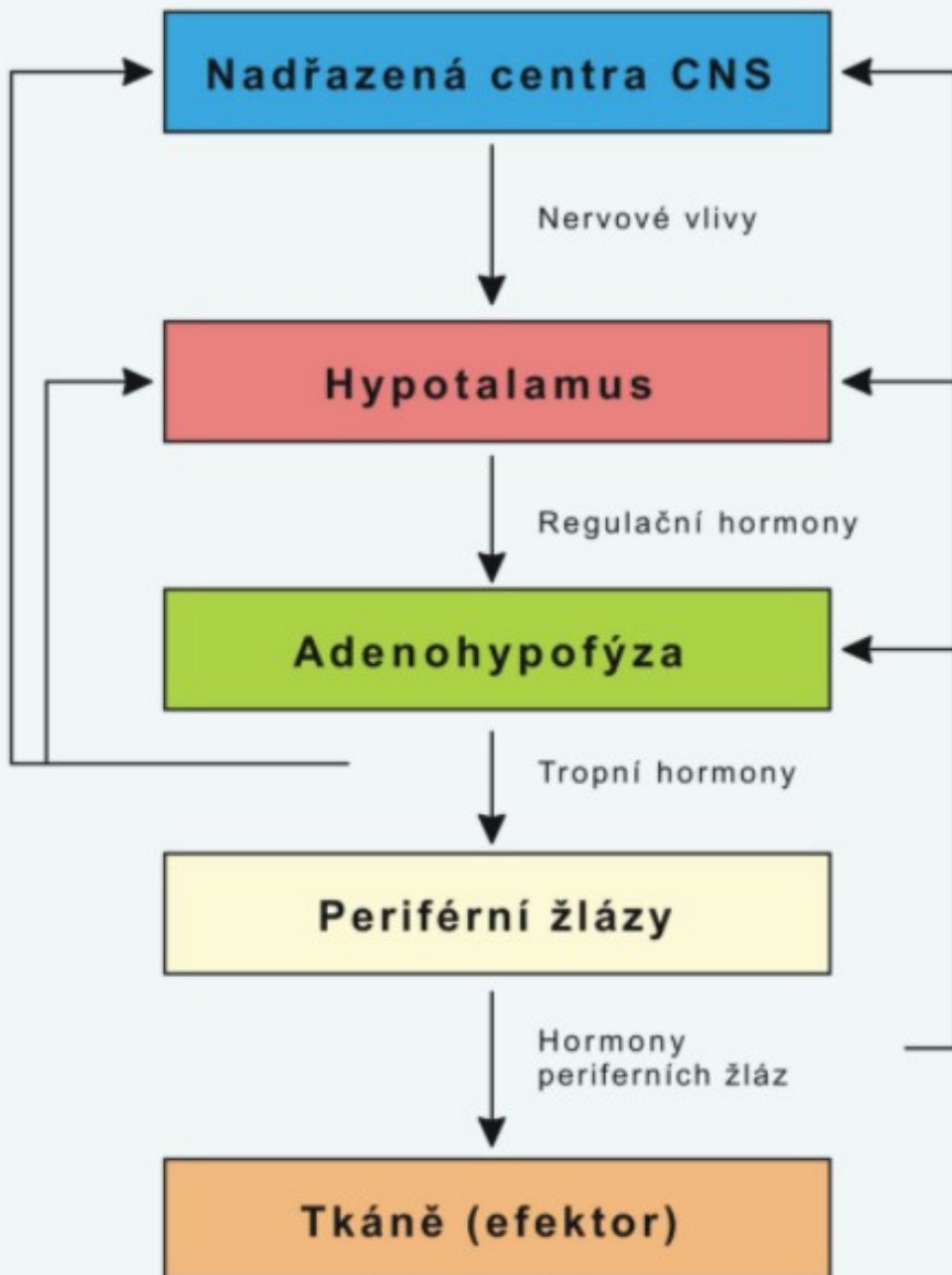

HYPOTALAMO-HYPOFYZÁRNÍ SYSTÉM

- Součást neuroendokrinního systému, řídí žlázy s vnitřní sekrecí
- Hypotalamus zpracovává informace z celého těla (vnitřní prostředí, emoce, stres, sensorické vjemy atd.)
- Hypotalamus bezprostředně ovlivňuje hypofýzu - spojení nervového a endokrinního systému prostřednictvím hypofýzy
- Hormony hypothalamus
  - Hypothalamické regulační hormony
  - Oxytocin - ejakce mléka při kojení, kontrakce hladké svaloviny dělohy, podněcuje vznik příjemných pocitů a navozuje pečovatelské a ochranné chování u mužů i u žen (často nazýván jako hormon lásky)
  - ADH (antidiuretický hormon) - resorbce vody v ledvinách - zvýšení příjmu tekutin a nárůst krevního tlaku

ŘÍZENÍ ČINNOSTI ENDOKRINNÍCH ŽLÁZ

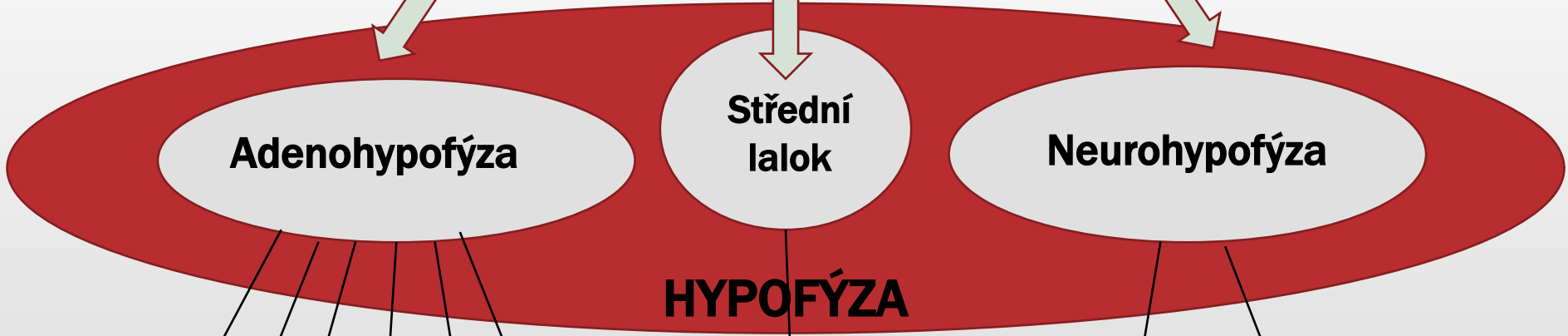

Zpětná vazba:
pozitivní - reakce buněk se neustále zvyšuje
negativní - reakce buněk je zeslabována

jednoduchá - produkce hormonu je regulována podle změny v chemickém složení krve, vyvolané hormonem
složitá - tropní hormon kontroluje hormon periferní

HYPOTALAMUS

Adenohypofýza

Střední lalok

Neurohypofýza

HYPOFÝZA

- Prolaktin
- LH
- ACTH
- FSH
- TSH
- STH

Melanotropin

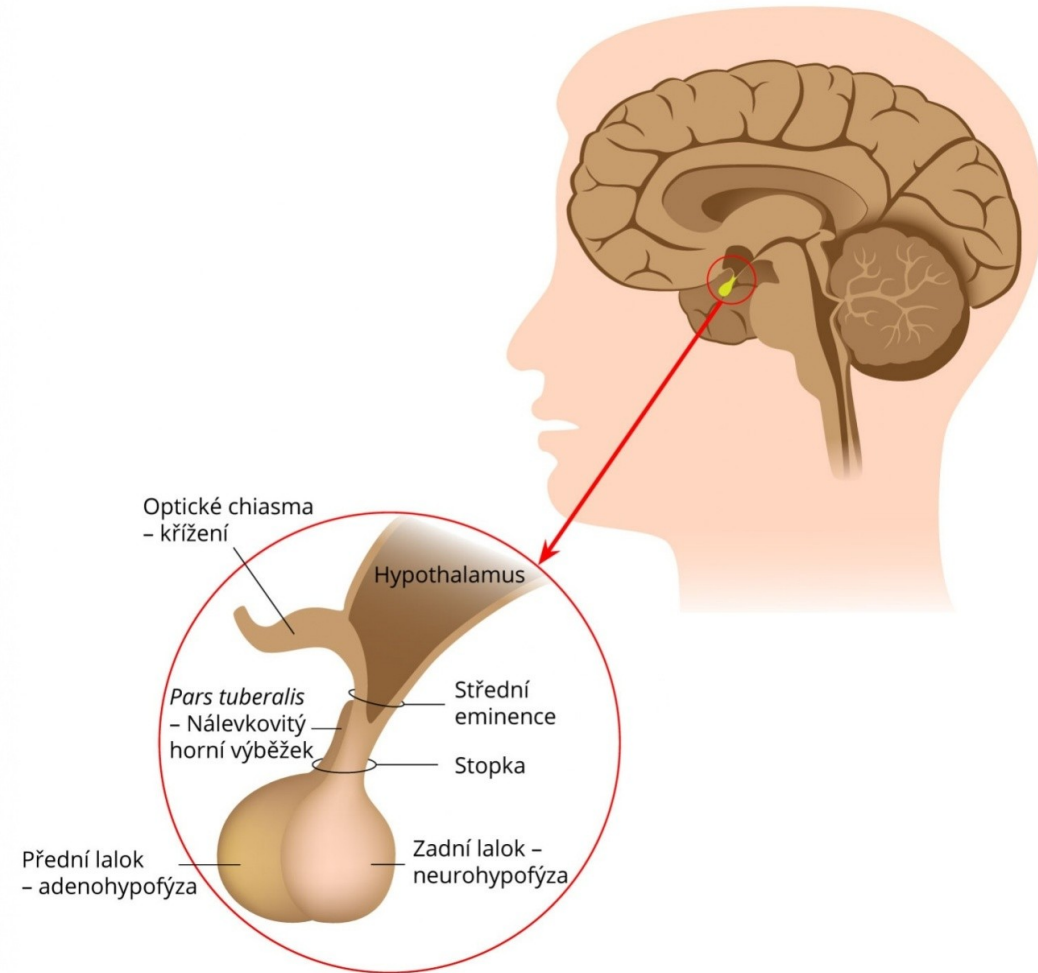
Oxytocin

ADH

HYPOFÝZA – PODVĚSEK MOZKOVÝ

- Hypofýza se skládá ze dvou funkčně i morfologicky odlišných částí:
- předního laloku – adenohypofýzy
- zadního laloku – neurohypofýzy

Hypofýza – podvěsek mozkový

HORMONY ADENOHYPOFÝZY

- **ACTH – adrenokortikotropní hormon** - Řídí činnost kůry nadledvin, zvýšení produkce glukokortikoidů (kortizolu)
- **FSH – folikuly stimulující hormon** - stimulující růst ovariálních folikulů u žen a spermatogenezi u mužů
- **LH – luteinizační hormon** - způsobuje u žen ovulaci a vznik žlutého tělíska
- **Somatotropin (STH) - růstový hormon – metabolismus** - stimulace růstu, proteosyntézy, pozitivní bilance dusíku a fosforu, zadržení Na^+ a K^+ nezávisle na aldosteronu, zvyšování tvorby kostí, podporuje biosyntézu proteinů, zvyšuje hladinu glukosy
- **Prolaktin (PRL)** - stimuluje růst mléčné žlázy (duktálního systému) a tvorbu mateřského mléka

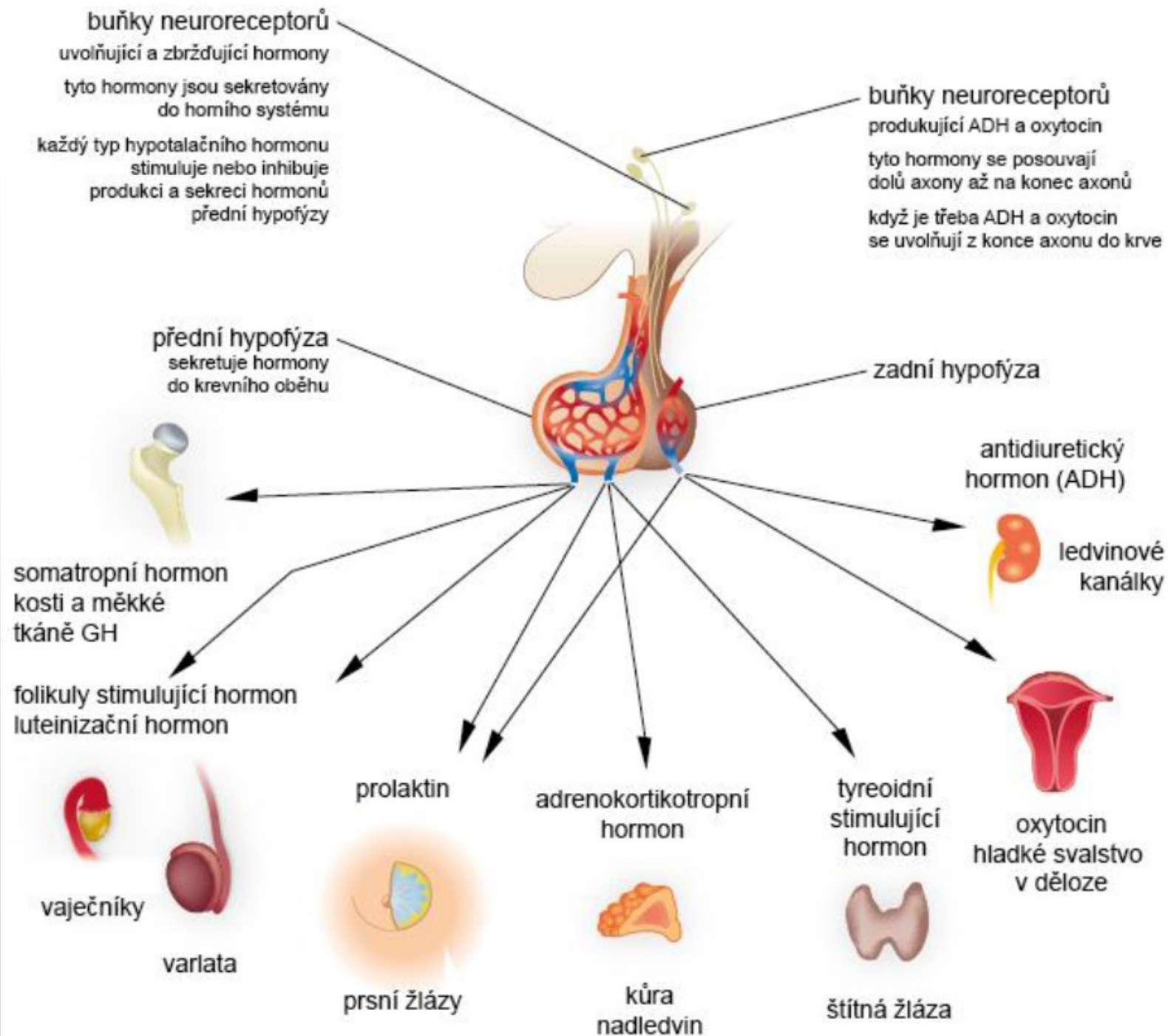

Gonadotropní hormony
(ovlivňují
vaječníky/varlata
a jejich produkty –
progesteron, estrogen,
testosteron)

HORMONY NEUROHYPOFÝZY

- Jsou syntetizovány v hypothalamu, transportovány do neurohypofýzy a odtud uvolňovány do krve
- **ADH – antidiuretický hormon**
  - Řídí resorpci vody v ledvinách
- **Oxytocin**
  - Uplatňuje se především během porodu a v období mateřství
  - Tzv. hormon lásky

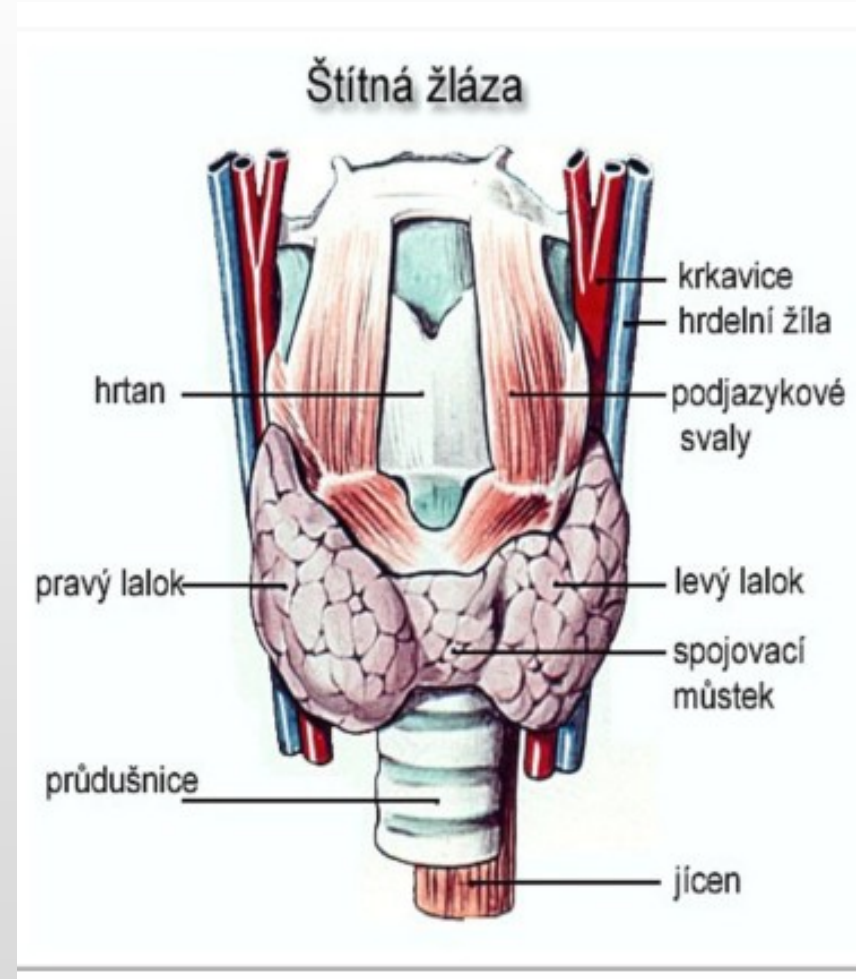

HORMONY ŠTÍTNÉ ŽLÁZY

- **Tyroxin (T_4), trijodtyronin (T_3)**
  - Jejich tvorba je přímo závislá na **přívodu jodu** - vážou/uvolňují jód
  - Zvýšení syntézy proteinů a enzymů
  - Zvětšení velikosti a počtu **mitochondrií** v buňkách – ovlivnění přeměny látek a spotřeby kyslíku, zvýšení krve tvorby – regulace **metabolismu a termolregulace, svalové funkce**
  - Zvýšení reflexní odpovědi

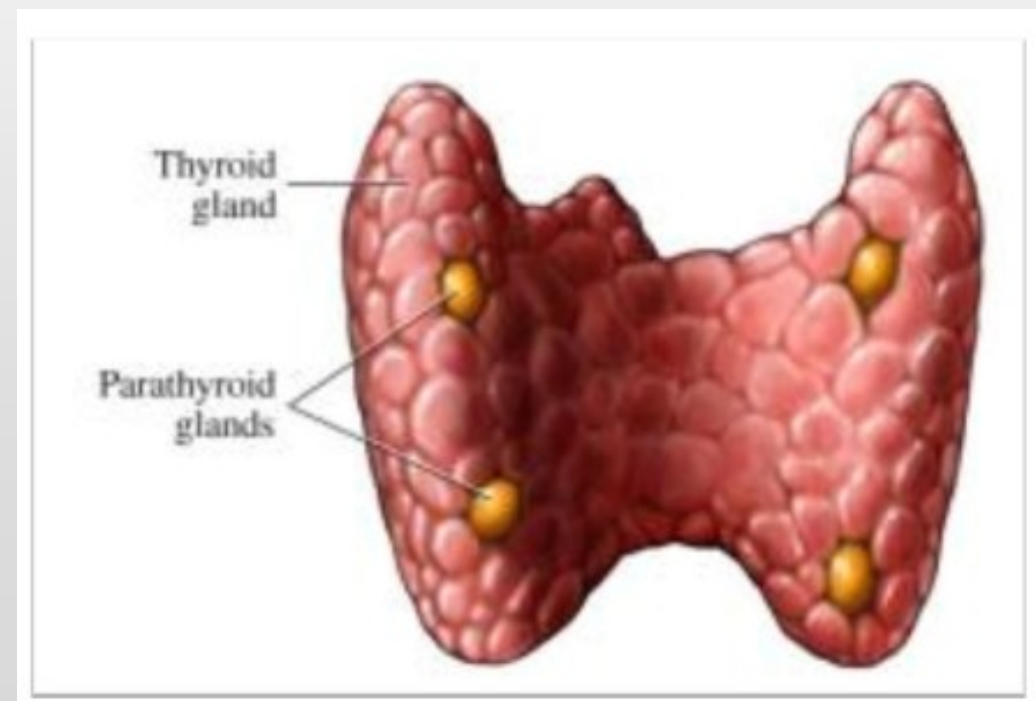
Kalcitonin

- Snižuje **koncentraci vápníku** v krvi, působí především na ledviny a kosti

PŘÍŠTITNÁ TĚLÍSKA

- 4 malé žlázy uložené na horním a dolním pólu obou laloků štítné žlázy
- parathormon (PTH)
  - uvolňování vápníku z kostí
  - vylučování vápníku a fosfátů ledvinami
  - absorpce vápníku a fosfátů ve střevě

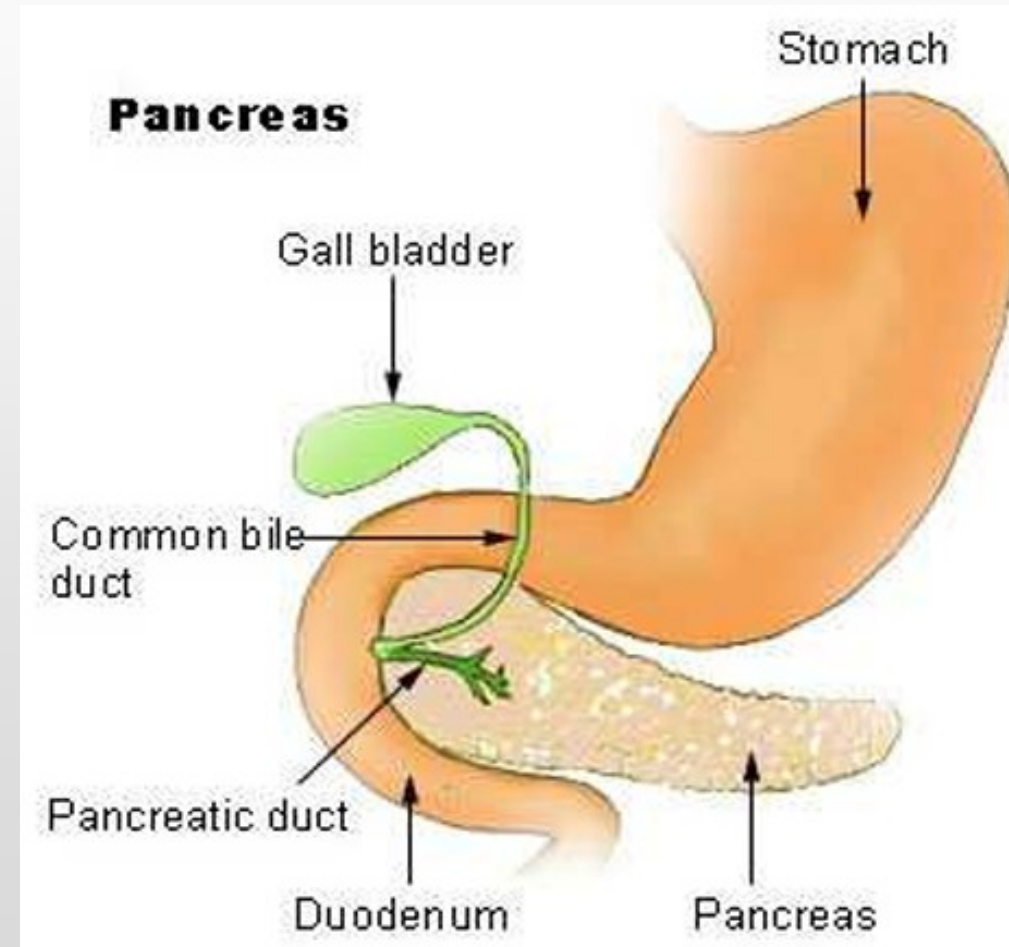

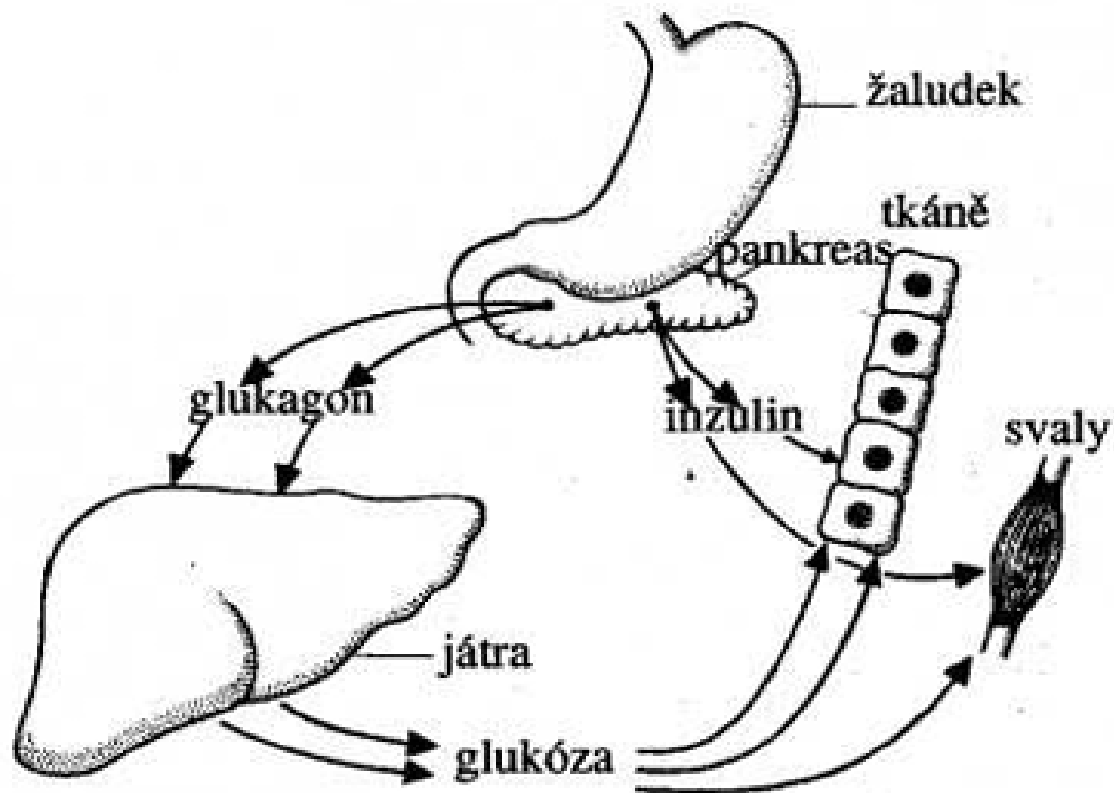
ENDOKRINNÍ ČÁST PANKREATU - HORMONY SLINIVKY BŘIŠNÍ

- Udržují konstantní hodnotu **glykémie v těle**, při hladovění, stresu nebo v průběhu tělesné námahy **mobilizují energetické zásoby**, stimulace závisí na hladině glykémie - **pulzní charakter**

Langerhansovy ostrůvky pankreatu - endokrinní žláza, která je roztroušena uvnitř pankreatu

- **Inzulín** – beta buňky, snižování hladiny cukru v krvi, anabolický hormon
  - snižuje glykemii
  - usnadňuje vstup glukózy do buněk
- **Glukagon** – alfa buňky, zvyšování hladiny cukru v krvi, katabolický hormon
  - glykogenolytický (vyvolává rozpad glykogenu v játrech a následné uvolnění glukózy)
  - glukoneogenetický (vyvolává tvorbu glukózy z aminokyselin)
  - lipolytický (uvolňuje mastné kyseliny z tukové tkáně)
  - ketogenní (zvyšuje tvorbu ketolátek v játrech využívajících mastné kyseliny)

Obr. 88 Regulace hladiny (koncentrace) glukózy hormony slinivky břišní. Glukagon zvyšuje hladinu glukózy v krvi štěpením glykogenu na glukózu v játrech a jejím uvolněním do krve. Inzulin zvyšuje vstup glukózy do tkání a její metabolismus, a tím snižuje její hladinu v krvi

REGULACE HLADINY GLUKÓZY V KRVÍ

DIABETES MELLITUS

- 35% populace
- Asi polovina je nediodnostikována
- 20% má závažné komplikace
- Diabetes mellitus 1.typu
  - 10% závislý na insulinu defekt tvorby insulinu, vyvolaný destrukcí buněk Langerhansových ostrůvků
  - Příčina: autoimunitní proces (virové onemocnění, chemická modifikace buněk)
- Diabetes mellitus 2.typu
  - "nezávislý na insulinu po 40 letech stařecká cukrovka
  - 90% diabetiků
  - Nesprávná výživa mnoho jídla tučná strava nadváha málo pohybu

EPIFÝZA (ŠIŠINKA)

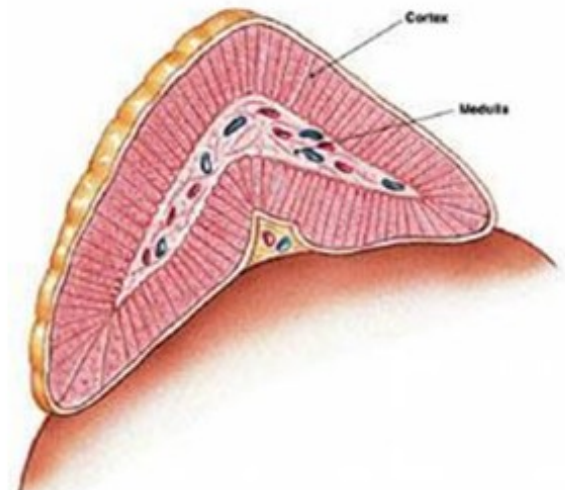
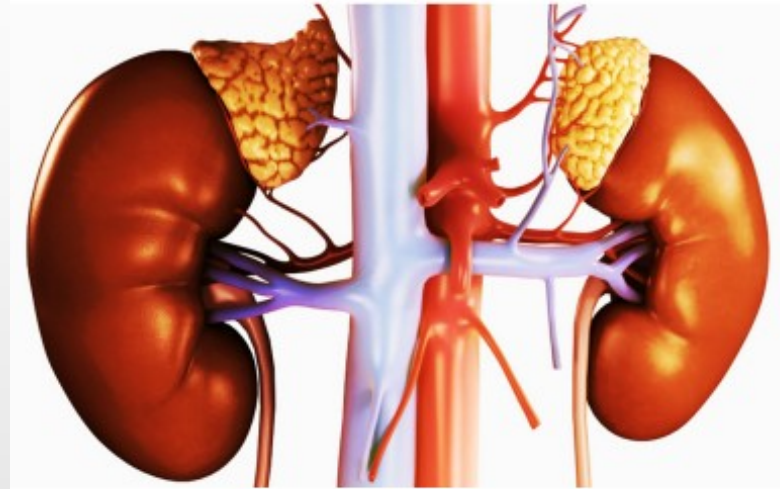
- Epifýza je producentem melatoninu - podílí se na regulaci cirkadiánních rytmů
- Ovlivňuje rytmickou funkci hypofýzy (pozitivně ovlivňuje produkci růstového hormonu)
- Sekrece melatoninu kolísá v průběhu 24 hodin, neboť je tlumena světlem

NADLEDVINY

- Párová endokrinní žláza uložená na horních pólech ledvin
- Váží kolem 8–10 g a jsou složeny ze žluté (barva je dána přítomností lipidů) kůry (90 % objemu nadledvin) a červené (dáno silným prokrvením) dřene (10 %)

HORMONY DŘENĚ NADLEDVIN

- Stimulace z ANS – sympatikus
- Aktivace dřeně vyvolává takové změny, které směřují k přežití organismu za mimořádných podmínek
- **Katecholaminy (stresové hormony)**
  - Zvyšují rychlost a sílu srdečních kontrakcí, krevního tlaku a dýchání, zvyšují rychlost metabolismu, glykogenolýzu a uvolňování glukózy a FFA do krve
  - Způsobují vasodilataci v pracujících svalech a vasokonstrikci (především v GIT)
    - Adrenalin
    - Noradrenalin
    - Dopamin

HORMONY KŮRY NADLEDVIN

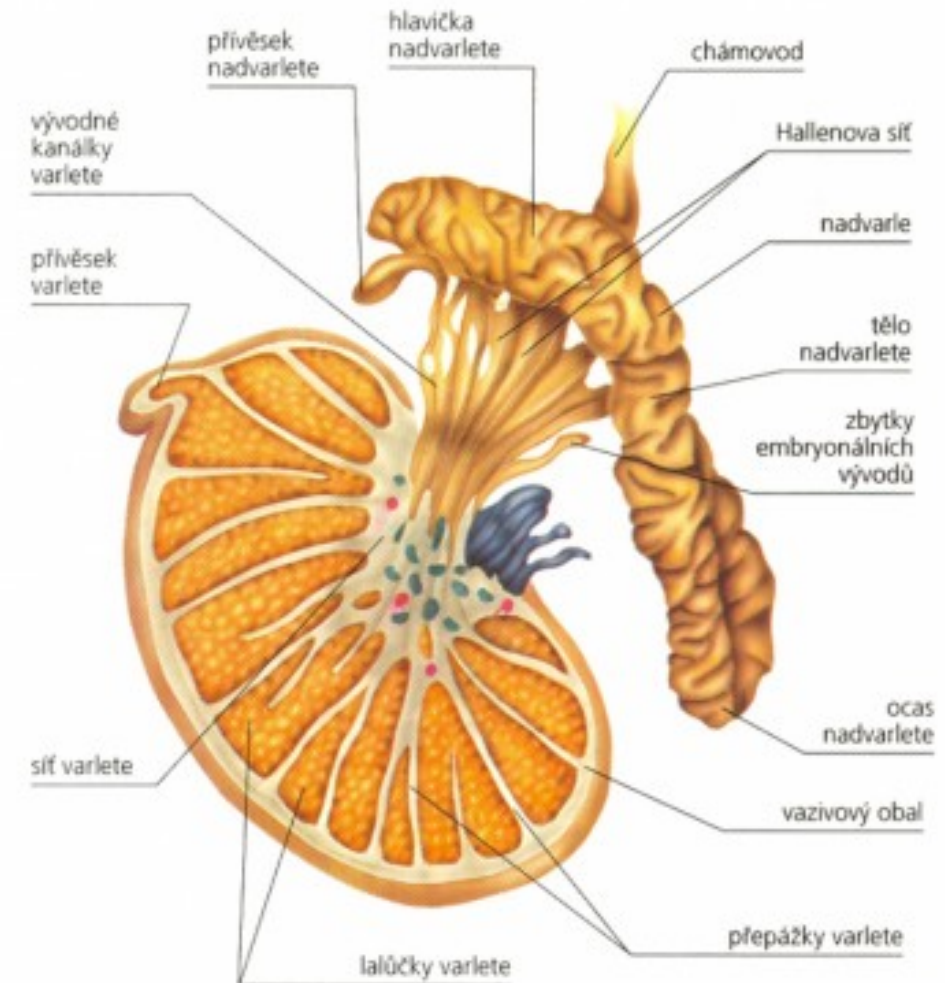
- Řízeny z hypofýzy adrenokortikotropním hormonem
- **Glukokortikoidy**
  - Kortizol – udržuje konzistentní hladinu glukózy v krevní plazmě mezi jídly, stimuluje glukoneogeneze, lipolýzu, má protizánětlivý účinek, brání před poškozením účinky adrenalinu
- **Mineralokortikoidy**
  - Aldosteron – ovlivňuje metabolismus minerálů - udržuje rovnováhu elektrolytů v extracelulárních tekutinách, působí především v ledvinách
- **Androgeny**
  - Testosteron – vývoj a růst mužských pohlavních orgánů, anabolický efekt

LEDVINY

- Nepatří mezi žlázy s vnitřní sekrecí, ale produkují hormony
- **Erythropoetin**
  - Regulace produkce erytrocytů stimulací buněk kostní dřeně
  - Je důležitý v adaptaci na trénink a na nadmořskou výšku (kapacita červených krvinek nesoucích kyslík)
- **Renin**
  - Hormon a enzym podílející se na regulaci krevního tlaku a rovnováze tekutin a elektrolytů

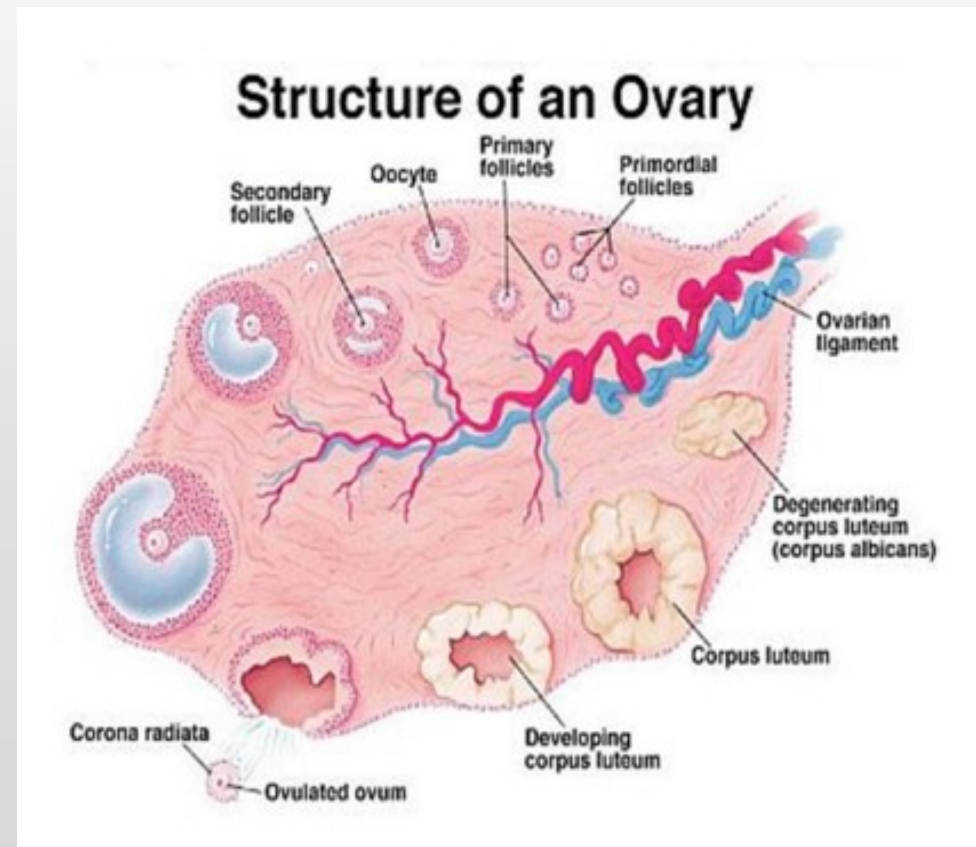
TESTES (VARLATA)

- V endokrinní funkci varlat se uplatňují dva typy buněk: Leydigovy a Sertoliho
- Leydigovy buňky představují 20 % buněčné populace testes Tvoří několik typů pohlavních hormonů (androgenů).
- Nejdůležitějším pohlavním hormonem muže je testosteron
  - zajišťuje vývoj mužského typu genitálu u plodu,
  - po pubertě navozuje růst zevních pohlavních orgánů,
  - působí na vývoj sekundárních pohlavních znaků,
  - má vliv na kůži,
  - ovlivňuje metabolismus,
  - má vliv na kosti,
  - stimulace produkce erythropoetinu

OVARIA (VAJEČNÍKY)

- V ovariích se tvoří pod vlivem gonadotropinů (FSH a LH) pohlavní hormony:
  - estrogeny, gestageny (progesteron) a androgeny

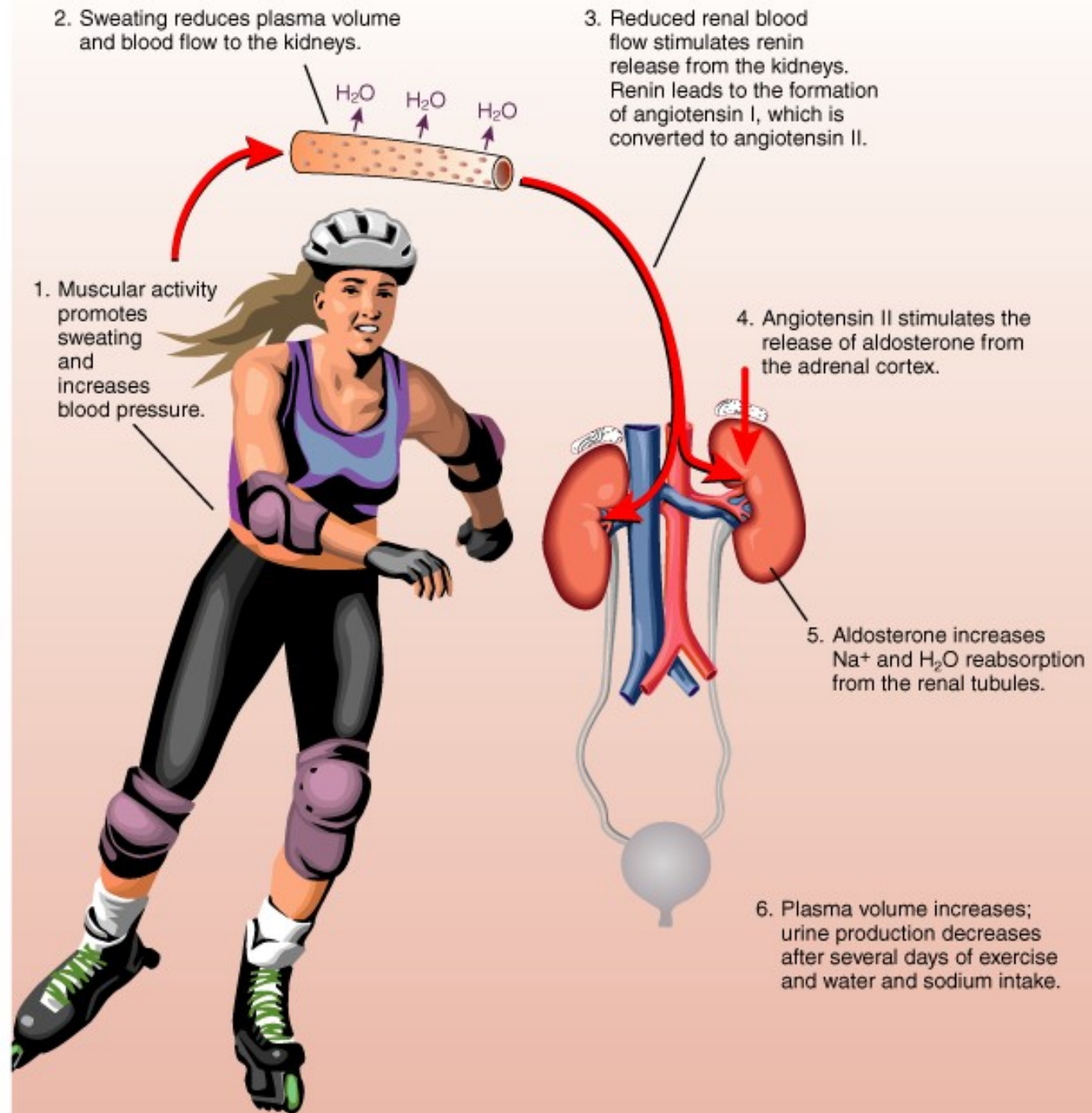
RENIN-ANGIOTENZIN-ALDOSTERONOVÝ SYSTÉM

- Regulace fyziologické homeostázy a krevního tlaku, řízení koncentrace solí a extracelulární tekutiny
- Aktivace přes receptory v ledvinách – nízký krevní tlak či nízká hladina sodíku v plazmě uvolnění reninu
- Uvolněný renin způsobí v plazmě **produkci angiotenzinu**, ten má silné vazokonstrikční účinky (zvedá tlak) a **stimuluje produkci aldosteronu**
- Aldosteron spouští zvýšenou resorpci sodíkových iontů (vč. zadržování vody) a zvyšuje sekreci draselných iontů

RENIN-ANGIOTENZIN-ALDOSTERONOVÝ SYSTÉM

- Systém tedy vede ke smrštění cév a ke snížení vylučování sodíkových iontů a vody ledvinami
- Nastane pocit žízně a zvýší se tonus sympatického vegetativního nervstva
- To vede ke zvýšení krevního tlaku a zvýšení koncentrace sodíku → mizí prvotní podnět pro produkci reninu

Endocrine System

